

NR 25

Rådjur och gnagare

Många fritidsodlare har problem med rådjur, harar och sorkar som äter upp och förstör växter i trädgården. Det finns emellertid växter som djuren mindre gärna tycks äta, och som följaktligen kan vara aktuella vid nyplantering. Olika avskräckningsmetoder kan också skydda växter som löper risk att ätas upp.

Många skrämseknepp tappar sin effekt. Det är dock svårt att komma med några generella råd till alla dem som har besvär med rådjur och gnagare, eftersom det tyvärr inte finns någon växt eller metod som garanterar att angrepp uteblir. Växter som blir avättna på en tomt kan sålunda bli lämnade ifred hos grannen, och skrämseknepp hos en odlare fungerar kanske inte alls hos andra. Om det finns många djur och tillgången på föda är dålig äter de i stort sett allt. Förhoppningsvis hittar du ändå här bland förslagen någon växt eller metod som kan hjälpa just dig!

Kryddor inget för rådjursgom

Man hör ofta talas om att rådjur inte skulle äta giftiga växter, men enligt uppgift ingår sådana i deras föda, t ex idegran, vildkaprifol och järnek. Krydddoftande och aromatiska växter som t ex lavendel, nepeta, salvia, malört, dragon, isop, sten kyndel, temynta och åbrodd tycks däremot ofta lämnas ifred. Av utrymmesskal nämns inte kryddväxterna i rådjursväxtlistan.

Växtförslag

Följande växter är sådana som rådjur och/eller hare inte så gärna tycks äta.

TRÄD OCH BUSKAR

AL	SIBIRISK ÄRTBUSKE
ARONIA	SNÖBÄR
BERBERIS	SPIREA
BERGBAMBU	SVARTA VINBÄR
DAGGVIDE	SYRÉN
FLÄDER (ÄKTA OCH DRUV)	SYRÉNHORTENSIA
GULLREGN	TIBAST
HÄGGMISPEL	TRY
KAPRIFOL	ÖLANDSTOK
KORALLKORNELL	
MAGNOLIA	
MÅBÄR	
OLVON	
AXBÄR	
PARADISBUSKE	
ROSENHALLON	
RÖNNSUMAK	

Fågelbord som är i äthöjd för rådjur eller där mycket fågelmat som säd och frön spiller över, lockar till sig rådjur under vintern. Rådjuren vänjer sig vid matplatsen och återkommer regelbundet även på sommaren men då blir det lökväxter, sommarblommor och grönsaker som står på menyn.

PERENNER OCH LÖKAR

BRUDSLÖJA	ORMROT
DAGGKÅPA	PION
DAGLILJA	PLYMSPIREA
ELEFANTGRÄS	PRYDNADSLÖK
FINGERBORGSBLOMMA	PÅSK-, PINGSTLILJOR
GENTIANA	RAMS
HASSELÖRT	SMÖRBOLL
HÖSTÖGA	SNÖDROPPE
JULROS	SOCKBLOMMA
KEJSARKRONA	STORMHATT
KLOSTERLILJA (SNÖKLOCKA)	TIDLÖSA
KROKUS (GULA)	TREBLAD
KUNGSLILJA	TÖREL
KUNGSLJUS	VALLMO
KUNGSÅNGSLILJA	VINTERGÄCK
MOSE BRINNANDE BUSKE	VIVOR

Bästa sättet att få trädet att självlåka vid fej- eller gnagskada är att skära rent runt skadan, skära bort trasig, skadad bark. Låt såret vara öppet så vallar trädet själv över skadan. Det tar tid men till slut är såret helt övervallat och läkt.

Bilden visar var på träd och buskar olika gnagare äter. Vattensorken gnager på rötter, lökar och knölar under jord.

Fläkskador

När rådjuren markerar revir eller fejjar sina horn åstadkommer de lätt skador på vedartade växter. Buskar och träd som inte uppskattas som föda kan därmed ändå bli förstörda på grund av att de skavs sönder. Perenner och bambu lämnas ifred för rådjurens skrubbande.

Sork

Till besvärliga smågnagare hör vatten- och åkersork. Vissa år uppträder de i stort antal, skyddade i de underjordiska gångar och den yppiga gräsvegetationen där de lever. Nedan ges förslag på växter som sorkarna mindre gärna tycks äta.

TRÄD OCH BUSKAR

GRAN	SPIREA
KLÄTTERHORTENSIA	SYRÉN
ROSOR (GAMMALDAGS BUSK-ROSOR, NYPONROSOR)	SYRENBUDDLEJA (FJÄRILSBUSKE)
SCHERSMIN	

PERENNER OCH LÖKAR

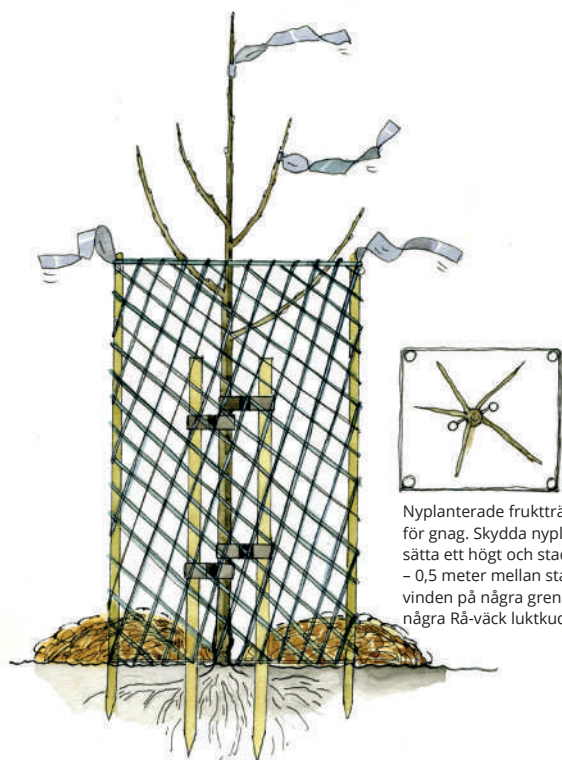
AKLEJA	MALÖRT
CITRONMELISS	PRAKTLYSING
FINGERBORGSBLOMMA	PRÄSTKRAGE
KEJSARKRONA	PÅSK-, PINGSTLILJOR
KUNGSLJUS	SOLBRUD
LIBBSTICKA	TIMJAN
LILJEKONVALJ	VALLMO
LÖJTNANTSHJÄRTA	

Skydda växterna

Om du behöver ta till åtgärder för att förhindra skadegörelse, välj i första hand miljövänliga metoder. De flesta förfaringssätt håller djuren borta bara under en kortare period. Med tiden vänjer de sig och det är därför viktigt att ofta byta mellan flera olika typer av avskräckande medel.

Rådjur och hare

- Täck över eller linda in växterna med hönsnät/fiberduk.
- Linda gnagskydd runt stammar (tas bort sommardid).
- Fäst dubbelvikt vit tejp eller liknande som vimplor i topp- och sideskott.
- Bind fast avskurna kvistar av hägg, fläder, lavendel och svarta vinbär vid stam och krona på träd och buskar.
- Sätt upp elstängsel. Mot rådjur: 2-3 trådar upp till 170 cm höjd. Mot hare: på 10 och 20 cm höjd ovan markytan. Låt strömmen vara på dygnet runt första tiden, därefter räcker det att sätta på den då och då.
- Skär ut vita ”rådjursbakar” av t ex frigolit och fäst på pinnar.
- Läg ut otvättad fårull i sjok över växterna.
- Blanda 1 kg blodmjöl med 10 l vatten och tillsätt 1,5 dl ammoniak. Doppa oasiskuber i ”soppan” och sätt dem på käppar intill växterna. Doppa på nytt var fjortonde dag.
- Vattna med vitlökssvatten ett par gånger under sommaren. Meningen är att vitlökssmaken ska tas upp av växten och göra skott och bark osmakliga, inte bara ”parfymeras” för en kort tid.
- Använd något av de viltskyddsmedel som finns i handeln.
- Häll ut människourin över växterna.
- Strö ut cayennepeppar över växterna.
- Montera en elektronisk ljudgenerator (Topo Stop) eller en ljusdetektor vid huset.

Nyplanterade fruktträd med mjäll och saftig bark är extra utsatta för gnag. Skydda nyplanterade fruktträd de första åren genom att sätta ett högt och stadigt förankrat hönsnät runt trädet. Inte för nära - 0,5 meter mellan stam och nät. Häng något som blänker och lätt rör sig i vinden på några grenar. Komplettera med att viltskrämma mot vattensork och några Rå-väck luktkuddar för vinterbruk på några grenar - det är värt besväret.

Sork

- Gör trädgården ogästvänlig. Spara inte skräp- och gräs-högar. Klipp högt gräs runt tomten och stör sorken med jordbearbetning där så är möjligt. Packa snön runt buskar och träd under vintern.
- Linda gnagskydd runt stammar, även 5-10 cm ner i jorden.
- Vid nyplantering: klä in rötterna med finmaskigt nät (högst 9 mm maskor) i förebyggande syfte.
- Gräv ner fällor i gångarna och täck med grästovor. Om fällan skall betas, använd t ex morotsbitar.
- Lägg färsk småfisk i sorkgångarna, täck över och platta till.
- Vattna ut det luktavskräckande medlet Bio-Stop.
- Plantera ut s k sorklökar med avskräckande doft.
- Plantera blomsterlökar i sand.
- Sätt ner en elektronisk sorkskrämma eller ljudgenerator ("Mole Stop") i jorden.
- Om din förening tillåter det kan du ha katt på kolonin.

Ge inte upp!

Den odlare som nödgas ta till de ovan föreslagna metoderna tycker sig kanske snart få en trädgård som inte är så rolig att vistas i. Att istället plantera växter som djuren inte äter är ett sätt att närma sig rådjursproblematiken från ett annat håll. Fungerar det kan du fortfarande ha en trädgård där växternas doft och färg inte döljs av kletiga illaluktande medel eller fladdrande fiberduk. En trädgård där det förhoppningsvis går att leva i någorlunda samexistens med djuren i naturen. De föreslagna växterna kan bilda utgångspunkt för en växtlista som säkert blir längre med hjälp av dina och andras iakttagelser över växter som lämnas ifred!